

Utrikesutskottets betänkande

1979/80:4

med anledning av motioner om nedrustning m. m.

Motionerna

I motionen 1978/79:588 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en långsiktig planering av de svenska insatserna i det internationella nedrustningsarbetet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande initiativ för att främja avspänning och nedrustning i Europa.

(Övriga yrkanden i samma motion har behandlats av utskottet i UU 1978/79:26.)

I motionen 1978/79:692 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer att, som ett led i ett fortsatt svenskt agerande i arbetet för nedrustning-utveckling, förslag läggs fram till en svensk pilotstudie i anledning av FN:s studie kring nedrustning-utveckling,
5. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen i övrigt anförts om inriktningen av det svenska arbetet i nedrustningsfrågorna liksom om studier och forskning kring freds- och konfliktfrågor.

(Övriga yrkanden i samma motion har behandlats av utskottet i UU 1978/79:26.)

I motionen 1978/79:1768 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg (apk) föreslås

1. att riksdagen beslutar hemställa att regeringen utan dröjsmål skärper sitt ställningstagande mot tillverkning av neutronvapnet och kraftfullt verkar för ett förbud mot detta nya massförintelsevapen,
2. att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen att snabbt inleda förhandlingar med berörda stater om upprättandet av en kärnvapenfri zon i Norden,
3. att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen att ta initiativet till en internationell utredning om en omställning av rustningsindustrin för civil och samhällsnyttig produktion och om konsekvenserna av en sådan omställning för sysselsättningen och för en ökning av u-landsbiståndet.

(Övriga yrkanden i samma motion har behandlats av utskottet i UU 1978/79:26.)

Bakgrund

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade internationella nedrustningsfrågor senast i betänkandet UU 1977/78:12. Vissa anslagsfrågor på området, föranledda av budgetpropositionen, behandlades senast i betänkandet UU 1978/79:26.

I betänkandet UU 1977/78:12 uppehöll sig utskottet med viss utförlighet vid frågor som neutronvapnet, omställning av militär produktion till civil, möjligheten av svenskt deltagande i Wienförhandlingarna om styrkereduktioner i Centraleuropa (MBFR), inrättande av en kärnvapenfri zon i Norden och utbyggnad av den svenska fredsforskningen. Detta skedde mot bakgrund av motionsyrkanden som var likartade några av dem som framställs i de nu föreliggande motionerna.

Utskottet redovisade de många kritiska uttalanden om *neutronvapnet* som hade gjorts av statsministern och utrikesministern. Regeringen hade därmed, menade utskottet, i internationella och svenska sammanhang givit klart uttryck för sitt starka avståndstagande från den upptrappning av rustningsprocessen som introduktionen av bl. a. neutronvapen skulle innebära och fann att syftet med de då föreliggande motionsyrkandena blivit tillgodosett. Till utskottsbetänkandets avsnitt om neutronvapnet fogades en socialdemokratisk reservation.

Vad gällde frågan om en *omställning från militär till civil produktion* redogjorde utskottet för den studie som FN på nordiskt initiativ då förberedde. En av studiens tre huvudmålsättningar skulle bli en analys av problemen vid en sådan omställning.

Utskottet konstaterade i fråga om *MBFR* att frågan uppmärksamst följdes från svensk sida och utgick från att eventuell svensk närvaro skulle aktualiseras när så bedömdes lämpligt.

Ett yrkande om att Norden skulle proklamerats som *kärnvapenfri zon* avstyrktes bl. a. med motiveringen att en sådan zon måste inbegripa även närliggande områden. Utskottet konstaterade i sammanhanget också att inget av de nordiska länderna vare sig besitter egna kärnvapen eller har sådana vapen stationerade på sitt territorium samt att alla de nordiska länderna är anslutna till 1968 års internationella avtal om förhindrande av kärnvapenspridning (NPT). De nordiska länderna utgör därför tillsammans de facto ett slags kärnvapenfri zon, utan att något speciellt avtal härom föreligger.

Slutligen noterade utskottet i fråga om *fredsforskningen* att regeringen vid beräkningen av det årets budgetanslag till universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg förutsatt en viss förstärkning av resurserna för freds- och konfliktforskning samt erinrade om den forskningsverksamhet som bedrivs inom SIPRI.

Riksdagen biföll betänkandet UU 1977/78:12 i maj 1978.

Utvecklingen sedan 1978

Under försommaren 1978 höll FN:s generalförsamling ett extra möte för nedrustningsfrågor. Mötet utmynnade i ett slutdokument med ett handlingsprogram för det fortsatta nedrustningsarbetet.

Handlingsprogrammet innehåller en uppräknig av de nedrustningsåtgärder som bör genomföras de närmaste åren. I avsnittet om kärnvapennedrustning fastslås att kärnvapen medför den största faran för mänskligheten. Kärnvapenmakernas särskilda ansvar betonas. För att få till stånd kärnvapennedrustning krävs avtal om

- stopp för kvalitativ förbättring av kärnvapensystem
- stopp för framställning av alla typer av kärnvapen
- gradvisa och balanserade nedskärningar av kärnvapenarsenalerna.

Ett fullständigt stopp för provsprängningar (Comprehensive Test Ban, CTB) skulle utgöra ett betydelsefullt bidrag i strävandena på området, heter det i handlingsprogrammet.

I väntan på konkreta åtgärder på kärnvapennedrustningens område bör alla stater försöka förhindra att kärnvapen kommer till användning, sägs det vidare. Kärnvapenstaterna anmodas ge icke-kärnvapenstaterna försäkringar om att inte använda kärnvapen mot dessa. Något gemensamt garantiåtagande ingår inte i handlingsprogrammet. De fem kärnvapenstaterna gjorde emellertid särskilda uttalanden av varierande innebörd och räckvidd i frågan om garantier till icke-kärnvapenstaterna, sägs det vidare.

I handlingsprogrammet uppmuntras inrättandet av kärnvapenfria zoner. Detta sker emellertid inte förbehållslöst. Det heter att varje regions särskilda karaktär bör beaktas och att kärnvapenstaterna å sin sida har att avge försäkringar vars närmare utformning parterna skall förhandla om.

I ett avsnitt om förtroendeskapande åtgärder (Confidence Building Measures, CBM) uppräknas de tre relativt okontroversiella förslag till åtgärder varom enighet kunnat nås. Förslagen har inspirerats av den europeiska säkerhetskonferensens (ESK) redan etablerade s. k. förtroendeskapande åtgärder, som bl. a. gäller förhandsanmälan av militära manövrar.

En viktig punkt i handlingsprogrammet är vidare beslutet att göra en studie om sambandet mellan nedrustning och utveckling. FN:s generalsekreterare har sedermera uppdragit åt en grupp regeringsexperten att genomföra arbetet.

Ett särskilt avsnitt behandlar konventionella vapen inklusive den viktiga och kontroversiella frågan om handel med sådana vapen.

Slutligen upptar handlingsprogrammet också avsnitt om icke-spridning av kärnvapen, massförstörelsevapen, särskilt inhumana vapen och redovisning av militärbudgetar.

Slutdokumentet antogs utan omröstning (med consensus) och kom av det skälet att i många avseenden kännetecknas av kompromissens vaghet. På viktiga områden, såsom kärnvapenrustningen, fullständigt provstopp för

kärnladdningar och spridning av kärnvapentechnologi till nya länder blev resultaten påfallande magra. På några områden kunde emellertid vissa framgångar noteras. Frankrike och Kina deltog för första gången aktivt i det internationella nedrustningsarbetet. Det antagna handlingsprogrammet bör också bli en gemensam utgångspunkt för fortsatta förhandlingar. Ett nytt maskineri för nedrustningsarbetet skapades. FN:s tidigare nedrustningskommission ersattes av en ny nedrustningskommission bestående av FN:s alla medlemsstater. Ett nytt förhandlingsorgan, nedrustningskommittén (Committee on Disarmament, CD) ersatte nedrustningskonferensen i Genève (CCD). Nedrustningskommittén har 40 medlemmar, däribland Sverige. Kinas plats står tills vidare tom.

En orsak till den uteblivna framgången vid extraförsamlingen var utan tvekan den försämring i förhållandet mellan de båda supermakterna som inträtt. Förhandlingarna om det andra avtalet om begränsning av strategiska vapen (SALT II) hade inte slutförts. MBFR-förhandlingarna i Wien befann sig i ett dödsläge och parterna i de s. k. trilaterala förhandlingarna – Sovjetunionen, USA och Storbritannien – hade inte kunnat enas om något utkast till avtal om fullständigt provstopp (CTB).

Sverige har för sitt vidkommande under den tid som gått efter den särskilda generalförsamlingen i New York på olika sätt försökt påskynda utvecklingen på nedrustningsområdet vidare. I anföranden av statssekreterare Inga Thorsson i den nybildade nedrustningskommittén och senare av dåvarande utrikesminister Karin Söder i FN:s generalförsamling hösten 1978 angavs ett antal områden på vilka det fortsatta nedrustningsarbetet borde inriktas. Dessa områden var

- slutförande av förhandlingarna om fullständigt provstopp (CTB)
- slutförande av SALT II och uppföljning av det genom ett SALT III-avtal
- förhandlingar om de s. k. gråzonsvapen som ligger utanför SALT i nedrustningsarbetet
- ansträngningar att underlätta truppreduktioner i Europa
- försök att nå enighet om ytterligare förtroendeskapande åtgärder (CBM) inför ESK-uppföljningen i Madrid 1980
- inriktning av stormakternas militära forskning mot projekt som bättre kan utnyttjas för rustningskontroll.

I ett anförande i januari 1979 inför den nya nedrustningskommittén (CD) framhöll dåvarande utrikesminister Hans Blix att den långsiktiga planeringen av det fortsatta nedrustningsarbetet måste ta sikte på tre huvudområden. Det första gällde planeringen och utprovningen av nya vapen. När nya vapen övervägs och när beslut om nya militära forskningsprojekt fattas måste det vara en strävan att ge de nya vapensystemen en sådan utformning att rustningskontroll underlättas.

Det andra området gällde förhandlingar om begränsning av redan förbudslagda vapen och vapensystem. Här uppehöll sig utrikesministern

bl. a. vid MBFR-förhandlingarna i Wien och utgick från att ett framtida avtal skulle ta hänsyn även till de länders intressen som inte var företrädare i förhandlingarna. Han upprepade också svenska regeringens erbjudande att som ett led i kontrollen av kärnvapenprov upprätta och finansiera ett centrum i Sverige för internationellt utbyte av seismiska data.

Slutligen upprepade Blix det tidigare framförda svenska kravet att även s. k. gråzonsvapen, dvs. de vapen som f. n. inte omfattas av några förhandlingar, skulle föras in i de reguljära nedrustningsöverläggningarna.

I utrikesminister Ullstens anförande om nedrustningsfrågor i generalförsamlingens första utskott den 29 oktober 1979 gjordes en genomgång av läget i nedrustningsförhandlingarna.

Den viktigaste händelsen på nedrustningsområdet var slutförandet av SALT II, framhöll utrikesministern. Det var därför så mycket mer betydelsefullt att avtalet ratificerades inom en nära framtid. Utrikesministern uttryckte också tillfredsställelse över att vissa resultat nyligen uppnåtts i förhandlingarna rörande särskilt inhumana vapen.

I övrigt kunde utrikesministern i sitt anförande inte notera några nämnvärda konkreta framsteg i nedrustningsarbetet. Frågan om fullständigt provstopp (CTB) hade inte kommit närmare sin lösning. I själva verket hade ytterligare ett stort antal provsprängningar av kärnladdningar ägt rum. Uppgifter från den svenska seismiska mätstationen i Hagfors visar att förra året gjordes närmare en provsprängning i veckan. Sammanlagt 48 sprängningar registrerades 1978. Hittills i år har minst 45 prov gjorts jämfört med 37 samma tid förra året, sade utrikesministern.

Ullsten beklagade också att de långdragna förhandlingarna om förbud mot kemiska vapen inte tagit något egentligt steg framåt.

Som framgår av den här lämnade redogörelsen har vid sidan av SALT II-överenskommelsen – som ju inte ens innebär någon verklig nedrustning på det område den täcker – knappast några framsteg gjorts på de huvudområden som omfattas av handlingsprogrammet.

I stället fortsätter rustningarna. Utveckling och förbandsläggning av kärnvapenbärare som inte faller under SALT sker i båda supermakterna. En intensiv diskussion om förnyelse av NATO:s respektive Warszawapaktens kärnvapenarsenaler i Europa pågår för närvarande. Även de konventionella rustningarna ökar runt om i världen. Det nya maskineri för diskussion och förhandlingar i nedrustningsfrågor som blev ett av resultaten av den extra församlingen har inte till alla delar visat sig motsvara förväntningarna. Kärnvapenmakterna har i stor utsträckning visat sig ovilliga att utnyttja de nya möjligheterna för multilaterala överläggningar.

Den svenska regeringen har från sin position som en av de 21 i den neutrala och alliansfria gruppen i nedrustningskommittén, CD, markerat sin oro över bristen på framsteg och på olika sätt försökt driva på nedrustningsarbetet. Det svenska handlandet har varit inriktat dels på en uppföljning av de olika rekommendationerna i extraförsamlingens handlingsprogram, dels på aktiva

förberedelser inför den serie konferenser på nedrustnings- och säkerhetsområdet som skall hållas år 1980. I mars nästa år äger den första granskningskonferensen rörande tillämpningen av konventionen om biologiska och bakteriella stridsmedel rum. Senare under året följer den andra granskningskonferensen för icke-spridningsavtalet (Non-Proliferation Treaty, NPT) och den andra konferensen rörande vissa särskilt inhumana vapen. Slutligen deltar regeringen aktivt i förberedelserna för den andra uppföljningskonferensen för säkerhets- och samarbetsavtalet (ESK) vilken äger rum i Madrid nästa höst.

I det långsiktiga arbetet prioriterar regeringen särskilt frågorna om kärnvapenprovstopp, kärnvapennedrustning och ett förbud mot produktion och lagring av kemiska vapen.

Åtskilliga svenska initiativ har under åren tagits på kärnvapenområdet, inte minst när det gäller att få fram effektiva kontrollmetoder. Det seismiska observatoriet i Hagfors och det tidigare nämnda erbjudandet att i Sverige upprätta ett internationellt centrum för seismiska data är exempel på det svenska intresset för detta område.

Regeringen har uttryckt ett starkt intresse för en fortsättning av SALT-överläggningarna om strategiska kärnvapen och framfört betydelsen av att däri inbegrips även de s. k. gråzonsvapnen. Regeringen är även i hög grad engagerad i en del av de FN-studier som nyligen igångsatts på nedrustningsområdet. Sverige innskräms genom statssekreterare Inga Thorsson ordförandeskapet i den vid extraförsamlingen tillsatta särskilda utredningen om sambandet mellan nedrustning och utveckling. I arbetet deltar 27 regeringsexperter från i-länder och u-länder. Utredningen framlade en lägesrapport inför årets generalförsamling. Av rapporten framgår att programmet nu omfattar 45 forskningsprojekt i 20 länder. Ett av projekten är svenskt. Det genomförs av freds- och konfliktforskningsinstitutionen vid Uppsala universitet och avser de erfarenheter som vunnits av en omläggning från militär till civil produktion vid ett par svenska företag.

Slutrapport från FN-studien om nedrustning och utveckling skall föreläggas generalförsamlingen 1981.

Även i expertgruppen för FN:s kärnvapenstudie, som på svenskt initiativ tillsattes av förra årets generalförsamling, innehar Sverige ordförandeskapet.

Utskottet

I s-motionen 588, yrkandet I, hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts angående långsiktig planering av de svenska insatserna i det internationella nedrustningsarbetet.

I motionstexten heter det bl. a. att Sverige som icke paktanslutet, högt utvecklat industriland har ett speciellt ansvar i nedrustningsarbetet och att de svenska insatserna vid nedrustningskonferensen i Genève bör planeras mer

än hittills. Det finns enligt motionärerna ett behov av att formulera en svensk strategi på längre sikt, vilken bör bli styrande för forsknings- och utredningsarbetet på området. Sveriges möjligheter att påverka arbetet i Genève och New York bygger på att kompetens finns inom den grupp som förbereder svenska förhandlingsinitiativ. I huvudsak har den svenska vetenskapliga kompetensen uppstått som ett utflöde av den forskning som bedrivs inom FOA för andra ändamål. Om denna forskning exempelvis inom ABC-området genom den militärpolitiska utvecklingen i vårt land anses mindre angelägen kan nedrustningsarbetet bli lidande därav. Viss försvarsforskning bör därför fortsätta som fredsforskning, menar motionärerna, som också framhåller att forskningsinsatser kan bli erforderliga inom områden på vilka nedrustningsdelegationen hittills inte tagit nämnvärda initiativ, såsom exempelvis beträffande konventionella vapen, internationell vapenhandel, satellitkrigföring, submarin krigföring och olika kontrollmetoder. Ett samarbete med fredsforskningen i Uppsala, Göteborg och Lund är också önskvärt, heter det i motionen. Motionärerna anser vidare att nedrustningsdelegationen bör ta sikte på ett vidgat nordiskt samarbete.

Som framgår av beskrivningen i bakgrundsavsnittet intar Sverige en framträdande och uppskattad position i det internationella nedrustningsarbetet. Vår långa erfarenhet av obruten fred, vår obundna ställning, vår traditionella medverkan i fredsarbetet och vår tekniska kapacitet är grundförutsättningar för denna position och tilldelar oss ett ansvar även i framtida nedrustningssträvanden.

Det gångna året har karakteriserats som ett förlorat år i nedrustningsavseende. SALT II-avtalet och vissa konkreta resultat på andra områden ändrar inte denna bedömning. Sverige och andra länder har med olika initiativ och på olika områden utnyttjat sina möjligheter att försöka få förhandlingsprocessen att ta fart. I det föregående har flera exempel lämnats på Sveriges strävanden.

Motionärerna förutskickar att särskilda fleråriga forskningsinsatser kan komma att krävas på områden som konventionella vapen, internationell vapenhandel, satellitkrigföring, submarin krigföring och kontrollmetoder.

Utskottet delar uppfattningen att framtida forskningsinsatser kan komma att krävas på de nämnda områdena. Sverige har spelat en mycket framträdande roll och tagit en rad initiativ vad gäller kontrollmetoder, bl. a. på det seismologiska området. Sverige deltar i den expertgrupp som på franskt förslag utreder frågan om ett internationellt kontrollorgan för satellitövervakning. I FOA pågår inom ramen för tillgängliga resurser ett forskningsarbete både vad gäller satellitspaning och submarin verksamhet. Regeringen har uttryckt stark oro över de konventionella rustningarna och den ökade internationella vapenhandeln vilket framgår av flera uttalanden. Initiativ från i-ländernas sida på dessa sistnämnda områden har emellertid rönt motstånd i u-landsgruppen och inte varit framgångsrika. I ett avseende har dock konkreta resultat nåtts vad gäller konventionella vapen. Det gäller arbetet på

att begränsa de s. k. särskilt inhumana vapnen. I förhandlingarna härom har Sverige spelat en ledande roll.

Det är emellertid inte i brist på initiativ, tekniska förslag och utredningar som det internationella nedrustningsarbetet stått praktiskt taget stilla under den närmast förflutna perioden. Orsakerna har bl. a. att göra med brist på förtroende mellan länderna och avsaknad av politisk vilja att bryta rustningsutvecklingen. Kärnvapenstaterna och i synnerhet de två supermakterna har ett grundläggande ansvar för den i längden ohållbara situationen. Utan deras medverkan och goda vilja kan knappast några resultat av betydelse uppnås. Sveriges möjligheter att på något avgörande sätt påverka den internationella utvecklingen på nedrustningens område är begränsade. Denna begränsning hindrar emellertid inte att behov finns av en långsiktig planering vad gäller Sveriges egen medverkan i det internationella nedrustningsarbetet. Flexibilitet och beredskap inför nya förslag och situationer, ofta initierade av stormakterna, är nödvändig, särskilt i de fall initiativ på nedrustningsområdet kan tänkas få återverkningar på vår egen säkerhetspolitiska situation.

Utskottet noterar att Sveriges arbete med nedrustningsfrågorna handläggs i utrikesdepartementet, inom vilket en enhet för i första hand nedrustningsfrågor och säkerhetspolitik inrättades år 1976. Även försvarsdepartementet och därunder sorterande instanser, särskilt FOA, har uppgifter på området. Ett organ för samråd och planering är nedrustningsdelegationen, i vilken ingår företrädare för de politiska partierna och berörda myndigheter. Samarbete med myndigheter och organ utöver de ovan nämnda förekommer även. Ett exempel härpå är samarbetet med freds- och konfliktforskningsinstitutionen vid universitetet i Uppsala, vilket sker inom ramen för FN-studien om nedrustning och utveckling.

Sverige har som nämnts kunnat spela en framträdande roll i det internationella nedrustningsarbetet, mycket tack vare en obestridlig kapacitet på det tekniska området. FOA har haft en central funktion i detta sammanhang. Det finns ingen anledning att anta att den framtida utvecklingen på nedrustningsområdet kommer att ställa mindre krav på svenskt militärtekniskt kunnande. Den snabba vapentekniska utvecklingen konfronterar ständigt nedrustningsarbetet med nya uppgifter. I motionen ges exempel härpå.

Det är angeläget att våra insatser i det internationella nedrustningsarbetet fullföljs och om möjligt intensifieras. Även om de internationella framstegen under 1970-talet varit blygsamma, motiverar rustningsspiralen förstärkta svenska insatser i arbetet för internationell nedrustning. Utskottet utgår från att regeringen vidmakthåller en handlings- och utredningsberedskap inför den framtida utvecklingen som den kan bedömas.

Det ökade sambandet mellan den svenska säkerhetspolitiska planeringen och skeendet på nedrustningsområdet speciellt i Europa talar för långsiktighet i agerandet vid de internationella förhandlingarna. Det framgår såväl av 1978 års försvarskommittés betänkande (SOU 1979:42) som av föredrag-

ningar som gjorts inför utskottet. En vidare samordning av forsknings- och utredningsresurserna liksom målmedvetna flerårssatsningar på projekt som kan föra dessa förhandlingar framåt synes önskvärda inför 1980-talet. Utskottet förutsätter att regeringen vidtar de åtgärder som krävs för att på lämpligt sätt förstärka den långsiktiga planeringen av de svenska nedrustningsinsatserna.

Även c-motionen 692 aktualiserar i yrkandet 5 inriktningen av det svenska nedrustningsarbetet. Motionärerna hemställer att regeringen ges till känna vad som anförts i motionen därom. I motionstexten heter det att Sverige utifrån sin alliansfria ställning måste framföra egna förslag och verka som brobyggare. Det heter vidare i motionen att grunden för allvarliga framtida konflikter ligger i klyftorna mellan i-världen och utvecklingsländerna. Sveriges biståndsarbete och insatser för en ny ekonomisk världsordning är därför fredsbefrämjande.

Motionärernas tankegångar ansluter väl till Sveriges utrikespolitik. Vårt biståndssamarbete med u-länderna syftar bl. a. till att överbrygga klyftorna mellan rika och fattiga länder. Under senare tid har det ömsesidiga beroendet mellan u-länder och i-länder blivit alltmer uppenbart. Sveriges anslutning till principerna bakom kraven på en ny ekonomisk världsordning bygger bl. a. på medvetandet att en trygg värld förutsätter rättvisa och solidaritet mellan länderna. Sveriges samarbete med u-länderna har en fredsbevarande motivering och utgör liksom nedrustningssträvandena även en del av vår säkerhetspolitik.

Motionärerna föreslår i anslutning till samma yrkande också att FN skall genomföra en studie kring bakomliggande ekonomiska och andra orsaker till konflikter och spänningar. Det pågår också inom FN:s olika organ en ständig kartläggning och analys av de faktorer som ligger bakom konflikter och spänningar mellan folken. Som motionärerna själva påpekar kan orsaken ofta härledas till ekonomiska orättvisor och stora skillnader i utvecklingsnivå. Det skulle emellertid vara en mycket svår och kanske omöjlig uppgift att inom FN på grundval av en särskild studie med någon grad av entydighet fastslå orsakerna till oenigheten i världen.

I c-motionens yrkande 5 föreslås slutligen att högskolorna i sina prioriteringar beaktar det intresse som visats för freds- och konfliktforskning. Liknande yrkanden kommer att under innevarande riksmöte behandlas av utbildningsutskottet. Utrikesutskottet utgår från att berörda universitet inom ramen för de resurser som ställs till deras förfogande så långt det är möjligt försöker ta hänsyn till den roll fredsforskningen har bl. a. som stöd för Sveriges insatser i det internationella nedrustningsarbetet.

Riksdagen torde, med anledning av motionen 588, yrkandet 1, och motionen 692, yrkandet 5, som sin mening ge regeringen till känna vad som ovan anförts.

I yrkandet 2 i motionen 588 hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts beträffande initiativ för att främja avspänning och

nedrustning i Europa. I motionstexten framhålls möjligheten av en koppling mellan samtalen i Wien om rustningsbegränsningar (MBFR) och ESK-förberedelserna inför mötet i Madrid 1980. Det svenska intresset för förtroendeskapande åtgärder (CBM) inom ramen för ESK bör utvecklas ytterligare och motionärerna för i sammanhanget fram tanken på ett system av finförgrenade förtroendeskapande åtgärder. Slutligen aktualiseras ånyo den i en tidigare s-motion framförda uppfattningen att en svensk närvaro vid MBFR-förhandlingarna bör övervägas.

Utskottet har tidigare – i UU 1977/78:12 – yttrat sig om eventuellt svenskt observatörskap vid MBFR-förhandlingarna i Wien. Utskottet utgick då från att MBFR-förhandlingarna och särskilt dess eventuella återverkningar för svensk del uppmärksamst följs från svensk sida och att Sveriges eventuella närvaro som observatör vid dessa förhandlingar kommer att aktualiseras när så bedöms lämpligt. En liknande bedömning av frågan om svenskt deltagande har gjorts av försvarskommittén i dess betänkande SOU 1979:42. Sedan dessa uttalanden gjordes har läget i Wienförhandlingarna inte förändrats på ett sätt som föranleder utskottet att inta någon annan ståndpunkt.

Det finns en länk mellan MBFR och ESK som består däri att en framtida överenskommelse om styrke- och vapenreduktioner bör vara lättare att uppnå, tillämpa och eventuellt utvidga om den kan kompletteras med s. k. förtroendeskapande åtgärder (CBM). Den svenska regeringen har i ESK aktivt arbetat för en utbyggnad av de förtroendeskapande åtgärderna. Vid ESK:s uppföljningsmöte i Belgrad 1977 var det inte möjligt att nå enighet om ytterligare sådana åtgärder. Ett flertal länder i både öst och väst har inför ESK:s uppföljningsmöte i Madrid hösten 1980 markerat sitt intresse för en utbyggnad av systemet med förtroendeskapande åtgärder. Enligt vad utskottet inhämtat är också arbetet på en vidareutveckling av de förtroendeskapande åtgärderna en av huvudpunkterna i utrikesdepartementets förberedelser inför Madridmötet.

Yrkandet 2 i motionen 588 får därmed anses besvarat.

I c-motionen 692, yrkandet 1, hemställs att regeringen lägger fram förslag till en svensk pilotstudie i anledning av FN:s studie kring nedrustningsutveckling. Av motionstexten framgår att pilotstudien skall analysera hur en övergång från militär till civil produktion kan ske.

Utskottet har i det föregående lämnat en redovisning angående FN-studien om sambandet mellan nedrustning och utveckling, för vilken frågan om en omställning från militär till civil produktion utgör en av tre huvuduppgifter. Det framgår även av det föregående att institutionen för freds- och konfliktforskning i Uppsala fått FN-utredningens uppdrag att studera övergången från militär till civil produktion vid ett par svenska företag. Denna studie, som beräknas föreligga mot slutet av innevarande år, kommer, enligt vad utskottet inhämtat, även att omfatta vissa allmänna överväganden om möjligheter och begränsningar för sådana omställningsåtgärder.

Även på annat sätt uppmärksammar Sverige hithörande frågor. Riksdagen

beslutade våren 1978 på grundval bl. a. av motionen 1977/78:1649 att föreslå regeringen att föranstalta om en utredning om alternativ produktionsplanering för krigsmaterielindustrin. Industriministern tillsatte ett år senare en särskild utredare med uppgift att utarbeta långsiktiga alternativa produktions- och sysselsättningsplaner inom de delar av försvarsmaterielindustrin som inte omfattas av den militära flygindustrin. Industriministern har även tillsatt en delegation med uppdrag att bereda frågor om civilt utnyttjande av flygindustriella resurser.

Med hänvisning till det studie- och utredningsarbete som med skilda utgångspunkter pågår på detta område får utskottet anse syftet med yrkandet 1 om en pilotstudie tillgodosett.

I apk-motionen 1768 föreslås i yrkandet 1 att riksdagen beslutar hemställa att regeringen utan dröjsmål skärper sitt ställningstagande mot tillverkningen av neutronvapen och kraftfullt verkar för ett förbud mot detta nya massförintelsevapen.

Ett liknande yrkande behandlades och avstyrktes av utskottet i betänkandet UU 1977/78:12. Utskottet anförde då en rad exempel på svenska regeringens starka avståndstagande från den upptrappning av rustningsprocessen som introduktionen av bl. a. neutronvapen och den sovjetiska roboten SS-20 innebär. Samma hållning intas fortfarande av regeringen.

I apk-motionens yrkande 2 föreslås också att förhandlingar skall inledas om upprättande av en kärnvapenfri zon. Även denna fråga behandlades i det nyssnämnda betänkandet UU 1977/78:12. Ett motsvarande yrkande avstyrktes då bl. a. med motiveringen att en nordisk kärnvapenfri zon enligt svensk uppfattning också måste omfatta närliggande områden. Utskottet finner ej skäl att nu inta annan ståndpunkt.

I yrkandet 3 i samma motion föreslås slutligen att initiativ tas till en internationell utredning om en omställning av rustningsindustrin till civil och samhällsnyttig produktion och om konsekvenserna av en sådan omställning för sysselsättningen och för en ökning av u-landsbiståndet.

Som framgår på annan plats i detta betänkande beslutade FN:s extra generalförsamling om nedrustning sommaren 1978 att genomföra en sådan studie. Yrkandet i motionen föranleder således ingen åtgärd.

Mot angivna bakgrund avstyrks motionen 1978/79:1768.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:588, yrkandet 1, och motionen 1978/79:692, yrkandet 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
2. att riksdagen anser motionen 1978/79:588, yrkandet 2, besvarat med vad utskottet anför,

3. att motionen 1978/79:692, yrkandet 1, skall anses besvarat med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen avslår motionen 1978/79:1768.

Stockholm den 13 november 1979

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdson (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Björn Molin (fp), Axel Andersson (s), Maj-Lis Lööw (s) och Ulla Orring (fp).